

TREBA LI NAM ŽUPA?

Naše doba je doba osporavanja. Kao da nam je postalo životno načelo: sve staviti u pitanje («alles in Fragen stellen», kako kažu Nijemci). Stoga nije nikakvo čudo da je stavljena u pitanje i drevna crkvena ustanova — župa. Nije ni ona mogla izbjeći opću sudbinu.¹

Župi se upućuju mnoge zamjerke, opravdane i neopravdane.² Mi ćemo se ovdje osvrnuti na dvije najvažnije, koje stavljaju u pitanje i sam njezin opstanak.

Prvi je prigovor teološke naravi. On po prilici glasi: župa ne pripada u bitne strukture Crkve. Ona nije — poput papinstva i episkopata — »juris divini«, nego je nastala »ex institutione ecclesiastica«. Kako ju je Crkva ustanovila, tako je može i ukinuti kad više ne bude odgovarala svojoj svrsi.

Drugi prigovor počiva više na religiozno-sociološkim opažanjima. Župa je naime nekada lijepo odgovarala svojim zadacima, ali je danas preživjela i više ne odgovara današnjim potrebama pastorala. Više nije uspješna na apostolskom planu, a nije ni u skladu s modernim tokovima društvenog života. Najviše joj zamjeravaju što počiva na principu župske teritorijalnosti.

S napadajima na župsku ustanovu započelo se najprije u Francuskoj. U poratno vrijeme župske su granice osjetili kao zapreku u svom radu duhovnici Katoličke akcije (aumôniers), svećenici-radnici i neki redovnici, osobito dominikanci.³ Njima se je činilo da je župsko ustrojstvo Crkve postalo smetnjom za evangelizaciju i crkvenu misiju.⁴

Da vidimo kako stvari zapravo stoje.

Mjesto župe u Crkvi

Istina je da župa postoji »ex institutione Ecclesiae«, ali stoga nisu isključeni ni elementi božanske ustanove. Već smo vidjeli da je župa organski narasla iz biskupije te da su pražupa i prabiskupija bile jedno. Prve biskupije (gradovi) bile su u stvari župe, samo s biskupom na

¹ »La paroisse est contestée parce que la société dans laquelle elle est née est contestée« (Confrontations, avril 1970, str. 15).
BORDELON MARWIN (ed), *The parish in a time of change*. Fides, Notre Dame 1967.

J. Mc CUDDEN (ed), *The parish in crisis*. Techny, I 11. 1967.
² A. MAZZOLENI, *Le strutture comunitarie della nuova parrocchia*. Ed. Paoline, Roma 1972, str. 9.

³ R. PANNET, *La paroisse de l'avenir*. Fayard, Paris 1979, str. 180.

⁴ Tom shvaćanju je mnogo doprinijela knjiga što je izišla još u ratu (1943) s naslovom »France, pays de mission?«.

čelu.⁵ U prabiskupijama su bile i klice župe, te im prema tome ne možemo zanijekati apostolsko podrijetlo. Pražupe i biskupije su nosile i jednako ime (paroikia). Župa se počela razlikovati od biskupije tek onda kad je kršćanstvo prodrlo na sela i kad je biskup tamo počeo slati prezbitere kao svoje zamjenike.

Kao što se opća Crkva lokalizira u biskupijama, tako se biskupije lokaliziraju u župama. Župa nije samo dio biskupije, nego se može reći da se biskupija kondenzira u župi. Ako se biskupija s pravom zove »mjesna crkva«, onda je župa još »mjesnija«, ona je rodna crkva. Kako je biskup zapravo originalni župnik svake svoje župe, ona je u stvari mala biskupija, kojoj je na čelu biskupov zamjenik — župnik.

Svaki se čovjek utjelovljuje u Crkvu po svom krštenju. Krštenje je prvi spasenjski događaj u životu kršćanina, ali ono ima mjesnu i društvenu dimenziju, jer se odvija na jednom određenom mjestu i u krugu jedne vjerske kršćanske zajednice što se zove župa. Po krštenju se postaje članom i udom opće Crkve, ali to se zbiva najprije preko mjesne (rodne) Crkve, župe — biskupije. Opća Crkva živi u mjesnoj, župa je njezina temeljna organizirana stanica. Svaki katolik najprije pripada župi da bi mogao pripadati Crkvi. Preko pripadništva jednoj župi postajemo članovi Crkve, ne obratno.

Ako je krštenje »događaj spasa« (eventus salvificus), onda je župa mjesto spasa (locus salvificus). Ona nije samo pravno crkveno tijelo (corpus redemptorum) već isto tako i spasavajuće tijelo (institutio salvifica).

Znamo da je Crkva okupljanje i medij okupljanja (ekklesia). Prvo takvo crkveno okupljanje se zbiva za nas na krštenju u našoj župskoj crkvi. Ako smo i sreli prve kršćane u svojem roditeljskom domu, njihova ravnopravna braća i sestre smo postali istom u župskom domu-hramu. Crkva je zajednica vjernih u Kristu, a prva zajednica što nas je sakramentalno utjelovila Kristu jest naša krsna zajednica. »Unus christianus — nullus christianus«, stara je kršćanska spoznaja. A mi smo upravo preko svoje krsne zajednice ušli u knilo crkvene zajednice.⁶ Stoga je župa naša prva zajednica kršćanske vjere (communitas fidei), kršćanskog života (communitas vitae) i kršćanskog bogoslužja (communitas liturgica).

Da bi bila djelotvornom zajednicom, Crkva mora biti vidljivo i organizirano tijelo. Kako je Katolička crkva nekako apstraktan pojam (papa daleko, a Bog visoko!), ona se utjelovljuje i konkretizira u manjim mjesnim zajednicama biskupijama — župama. Tako je župa Crkva u malome (ecclesiola). Minimum crkvene organiziranosti traži jednu živu strukturiranu zajednicu kršćana na određenom prostoru i s vlastitim pastirom na čelu. Ako je Crkva ipak neko organizirano tijelo (ne samo

⁵ Z. BEZIĆ, *Geneza župe* (Služba Božja, br. 2, g. 1978).

⁶ F. KLOSTERMANN, *Prinzip Gemeinde*. Herder, Wien 1966; W. WESSEL i dr., *Faszination Gemeinde*. Herder, Freiburg, 1979.

Corpus Christi mysticum), to tijelo ne može funkcionirati bez pojedinih osnovnih organa. Povijest je pokazala da u organizmu Crkve ne smije manjkati župski organ.

Stoga je papa Ivan Pavao II. izjavio: »Parrocchia è parte organica della Chiesa«. ⁷ Ili, po riječima Pavla VI., »župa je središte crkvenog života«. ⁸ Ona je životni i osnovni dio biskupije: »Dioecesis, cuius parocia quasi cellula est«, kako kaže Koncil. ⁹ Župa je izravna i živa spojnica kršćana s njihovom biskupijom i čitavom Crkvom. Župa je tu za svakoga, ne samo za vjernike. ¹⁰ U njoj se i nevjernici susreću s Kristom i kršćanima. »Župnija obstaja za to, da bi bile duhovne dobrine kršćanstva dosegljive prav svakemu posamezniku«. ¹¹

U Crkvi nije nitko beskućnik. Onaj koji je pošao tražiti za nas vječne stanove kod svoga nebeskog Oca, osigurao je i svakom zemaljskom putniku koji traži krov istine »nužni smještaj« u krilu Katoličke crkve, u njezinim župama. A »tko traži, taj i nalazi«.

Drugi vatikanski sabor je izrazio želju da »*communitas christiana signum fit praesentiae Dei in mundo*«. ¹² Sabor tu prisutnost Božju vidi u svakoj župskoj zajednici. Ona je naime središte liturgijskog života Crkve (Sac. Conc. 42), škola i model kršćanskog apostolata (Ap. act. 10). Zato isti Sabor naređuje da se u Crkvi i nadalje »ustanovljuju skupine vjernika — među kojima se ističu župe — uređene na mjesnoj razini pod pastišrom koji zastupa biskupa. One naime na neki način predstavljaju vidljivu Crkvu raširenu po čitavoj zemlji«. ¹³

Vjersko-društvena uloga župe

Ovdje ću se poslužiti mislima koje sam već iznio u »Pastoralnom radu«. ¹⁴

Mnogi postavljaju pitanje da li i u današnjim promijenjenim prilikama Crkva može mirno nastaviti svoj život na bazi župske podjele, naslijeđene od prohujalih vremena? Što se to nova dogodilo, što bi moglo staviti u pitanje i sam župski princip pastorizacije?

Prilike su se naime u Crkvi i svijetu stubokom izmijenile. Nekada se život čovjeka odvijao više-manje na jednom jedinom mjestu, koje je većinom bilo i njegovo rodno i njegovo radno mjesto. Njegova je župa bila i njegov svijet. U njoj je ostvarivao sve svoje materijalne i

⁷ *Osservatore Romano*, 6. II. 1980, str. 1.

⁸ Govor Pavla VI. u S. Maria Maggiore 8. III. 1964.

⁹ *Christus Dominus*, 3.

¹⁰ U biskupiji Freiburg su g. 1978. održali pastoralnu konferenciju pod naslovom: »In der Gemeinde sind nicht mehr alle da, aber Gemeinde ist für alle da« (*Leb. Seelsorge*, br. 6, g. 1979, str. 389).

¹¹ *Cerkev v sedanjem svetu*, br. 9, g. 1979, str. 129.

¹² *Ad Gentes*, 15.

¹³ *Sacros. Conc.* 42.

¹⁴ Ž. BEZIC, *Pastoralni radnik*. Split 1969, str. 70—75.

duhovne potrebe. Takva župa je bila jedan mali svijet za sebe, homogeno i blisko društvo u kojemu je svatko nalazio svoje mjesto i u njemu se dobro osjećao. Taj svijet i to društvo su bili naskroz religiozni. Mladi se je naraštaj automatski odgajao u kršćanskom duhu. Vjerska praksa je bila općenita i sveobuhvatna. Župska crkva je bila srce mjesta, sela i grada. Župnik je bio opće priznati auktoritet s velikim vjerskim i društvenim uplivom.

U takvim je prilikama župa mogla lako izvršavati svoju zadaću. Župnik je mogao odoljeti poslu i teritorijalni princip, na kojemu je župa građena, nije dolazio u pitanje. Stranih i vjeri neprijateljskih utjecaja nije bilo, pa stoga nisu trebale ni neke posebne misionarske akcije. O kakvom funkcionalnom ili personalnom pastoralu nije bilo ni govora. Dosta je bilo čuvati naslijeđeno, a od vukova nije bilo straha. Pastir je mogao katkad i malčko zadnijemati.

Danas je situacija sasvim drugačija.

Nastupila je intenzivna industrijalizacija, a s njome zajedno i nagla urbanizacija. Velegradovi trpe od glomaznosti i nužno se raspadaju na manje jedinice i predgrađa. Oni su potpuno izmijenili način ljudskog života, mišljenja, stanovanja i vladanja. U njima je i čovjek rastrgan prostorno i poslovno. Nema više te župe koja bi bila u stanju pružiti mu sve ono što njegova gladna duša traži i rastrgano biće treba.

Čovjek više ne živi na istome mjestu (osim donekle seljaci). Većinom radi na jednom, zabavlja se na drugom, hrani se na trećem mjestu, a kod kuće tek što prespava. Nema više jedne središnje točke koja bi ga životno i u svemu privlačila. Gradski teritorij, a tako isto i gradski život, potpuno je raslojen. Susjedi se jedva i poznaju.

Mjesto boravka nije više zatvoreni svijet i nitko nije »glebae adstrictus«. Danas je era putovanja, gibanja, turizma, carstvo automobila. Weekend ugrožava medjelju i župu uopće. Vjernik je izložen svim mogućim utjecajima: inovjernim, bezvjernim, ideološkim, političkim, ekonomskim i (ne)moralnim. I to ne samo kad je na putu ili na ulici nego jednako i kod kuće (novine, radio, televizija). Župa nije više dobro zaokružena cjelina, topli vjerski zavičaj. Doživjela je sekularizaciju života, izgubila stare terene i nekadašnju efikasnost. Život vjernika se odvija na prostoru više župa. U gradu malo koji vjernik znade kojoj župi zapravo pripada.

Nema više jednoga homogenog kršćanskog društva. Današnje je društvo heterogeno, podijeljeno na brojne — često međusobno protivne — grupe, klase, staleže, vjere, organizacije i partije. Razjedinjeno je ideološkim, političkim, socijalnim, kulturnim i vjerskim razlikama, napetostima i borbama. Pluralizam, pogotovo onaj u samoj Crkvi, nikako ne pogoduje stvaranju zajedničkoga župskog duha i života.

Društvena sredina, u kojoj živi današnji čovjek, postala je negativnom i destruktivnom. Ona ga više ne podržava u njegovom kršćan-

skom uvjerenju i ponašanju. Dapače, djeluje u protivnom smjeru. Vođeće struje u suvremenom društvu su areligiozne, često i antireligiozne. Ateističke mase se množe i postaju agresivne. Situacija je gora nego u pogansko doba (ako su pogani često i proganjali kršćane, nisu se borili protiv vjere kao takve).

Što tu može jedna malena i siromašna župa? Sve se urotilo protiv nje, destruktivni elementi su jači od nje. Tu je župnik nemoćan, župski pastoral nedostatan a teritorij postao zaprekom. Funkcionalne, kategorijalne i specijalne potrebe vjernika nadilaze snagu stare župe i običnog, pogotovo osamljenog, župnika. Tu više ne koriste stara načela ni stara praksa. Nove prilike traže i nova rješenja izvan župe i njezinih zatvorenih granica.

Znači li to da više ne važi ni drevni župski princip?¹⁵ Treba li likvidirati stare župe i osnivati nove po novim kriterijima? I da li župa uopće — kao osnovna crkvena jedinica — može i nadalje ostati principom pastoralnog rada?

Odmah i rado priznajemo da župa nije savršena ustanova (što je uostalom na ovome svijetu savršeno?). Pokazala se je prilično nemoćnom, osobito u gradu. Nije u stanju da zadovolji svim svojim zadacima. Nalazi se u nekoj stanovitoj krizi. Teritorijalni princip, na kojemu počiva, nije nikakav panaceum. Treba ga proširiti novim funkcionalnim i personalnim korektivima. Život župe treba staviti na nove i uspješnije osnove. Župski pastoral valja revidirati i reorganizirati. Potrebno je pokrenuti mnoge apostolske akcije na vanžupskoj i nadžupskoj razini. No, uza sve to, ne može se govoriti o »krizi župskog principa«, stavljajući u pitanje i sam smisao i opstanak župe. Ona je potrebna i selu i gradu, ona je dorasla i današnjem vremenu, bez nje Crkva ne može i na njoj se mora temeljiti lokalni pastoralni rad. Prastani župski princip, kao najbolja pastoralna mogućnost, ostaje i unaprijed imperativ vremena i dušobrižništva.

Zašto je i danas župska zajednica neophodno potrebna? Iz više razloga:

— Naša tjelesnost nas vezuje na jedno određeno mjesto boravka. Makar čovjek tijekom dana mijenjao svoje boravište i makar lutao kojekuda poput ptice, mora i on imati svoje gnijezdo, svoj dom. A dom, vjerski gledano, nužno pripada župi.

— Pošto je kršćanska obitelj glavni subjekt i objekt pastoralne Crkve, ovaj mora biti dimenzioniran upravo prema obitelji. Kompletna pak obitelj — sa svim svojim članovima, u svim svojim generacijama (djedovi, očevi, djeca, unuci), s oba svoja spola i zbog stručnih, dobrih,

¹⁵ E. GOLOMB, *Hat die Territorialpfarre noch eine Zukunft?* (Leb. Seelsorge, br. 4, g. 1967, str. 185).

profesionalnih i obrazovnih razlika među njezinim pripadnicima — može naći svoje pravo mjesto samo u župskoj obitelji.¹⁶

— Zaposleni ljudi su najviše izvan doma. Međutim, radno vrijeme postaje sve kraće, a vrijeme provedeno u domu sve duže. Radno mjesto se lakše mijenja nego obiteljski dom. Radno mjesto članove obitelji raspršuje, dom ih ujedinjuje. Na radnom mjestu je zaposleni više robot i stroj, a u kući je više čovjek. Stoga se na njegovo čovječstvo može računati najviše u obiteljskoj sredini, a župa je u prvom redu zajednica kršćanskih domova.

— Uostalom, ni svi ljudi nisu zaposleni. Veći dio stanovnika boravi kod kuće: penzioneri, starci, bolesnici, obrtnici, domaćice, sučenci i djeca. A svima njima treba da duhovni dom bude u blizini obiteljskoga.

— Moderni način života ljude sve više udaljuje i diferencira. Društveni položaj, zanimanje, izobrazba, putovanja, imetak, standard života, politika i mnogi drugi faktori ljude međusobno otuđuju. Potrebno im je jedno mjesto, jedna ustanova, jedno vjersko žarište, duhovni dom, koji će ih okupljati, međusobno upoznavati, približavati i učiti kršćanskoj ljubavi i zajedništvu. To može biti samo župa. Ona okuplja raspršenu djecu Božju (Iv 2, 52). Ona povezuje generacije, spolove i klase, domaći i javni život.

— Naša pastorizacija može obuhvatiti samo određeni broj ljudi, nikada sve odjednom. Mjeru nam određuje u prvome redu prostorna blizina u kojoj su mogući osobni kontakti, prostor odmjeren »a l'échelle humaine«, dakle župska zajednica. »La paroisse est un lieu d'équilibre«, zgodno je kazao neki Francuz.

— Crkvene strukture djeluju uspješnije čim se bolje poklapaju s naravnim strukturama. A nema prirodnijih struktura od jedne intimne ljudske zajednice i tla na kojemu ona živi.¹⁷ Stoga je, uz obitelj, župa najnaravniji oblik vjerskog udruživanja.

— Ako jedna crkvena općina hoće da obavlja liturgiju i svetkuje euharistiju, mora imati zajednički oltar. A oltar pretpostavlja i crkvu, i to župsku crkvu, tj. zajedničku, koja je vlasnost čitavog Božjeg naroda (a ne nekog privatnika, neke grupe vjernika ili samo jednog reda).

— U Crkvi, kao društvenoj tvorbi, moraju se vršiti i neki pravni, administrativni, ekonomski, matični, uredovni, službeni, kancelarijski i brojidbeni poslovi. Ne može svaka vjerska grupa predstavljati Crkvu, ni imati svoj ured, niti obavljati evidenciju nad drugima. Ako ne postoji neko službeno crkveno i pravno tijelo koje će na terenu (a ne izdaleka kao npr. biskupska ili rimska kurija) izvršavati navedene funkcije, crkveni život bi zapeo. Tu ulogu vrši župski ured.

¹⁶ A. MAZZOLI, *La pastorale nella parrocchia moderna*. Queriniana, II. ed., Brescia 1968, str. 337.

¹⁷ *Cerkev*, ib. 136.

— Napokon i sa stanovišta samoga pastira nema zgodnije pastoralne forme od župske. On ne može sve svoje vjernike sresti na njihovim radnim mjestima, u njihovim klubovima, staleškim udruženjima, po svim školama, uredima, tvornicama i bolnicama, na svim njihovim putovima i ulicama, na svim njihovim lutanjima i bespućima i u svim životnim situacijama. To nadilazi njegove fizičke mogućnosti. Kao dobri pastir on će ići za njima, ali i rasuti (ne kažem »rasipni«) sinovi moraju znati gdje im je zajednički dom i gdje ih čeka duhovni otac.

Da sažmemo. Jasno je da vjernici moraju imati jedno mjesto gdje će se okupljati. Ne bi bili zajednica ako nemaju središta koje će ih ujedinjavati. Ne bi bili crkva-eklesia, ako ne bi sačinjavali jednu vjersku zajednicu, jednu Božju obitelj i jedan narod. Ne bi bili ni obitelj ni narod kad ne bi imali svoga doma. Ne bi mogli slaviti euharistijsku žrtvu i gozbu kad ne bi imali zajednički žrtvenik i stol. Ne bi mogli živjeti eklezijalno kad ne bi bili ujedinjeni u mjesnoj crkvi s istim pravilima zajedništva i kad ne bi bili »jedno stado i jedan pastir«. A sve to skupa: to mjesto, to središte, ta obitelj, taj dom, to zajedničko okupljalište — to je naša župa.

Najčešće se zamjera župi što je vezana uz određeni teritorij. Danas bi bili važniji personalni, kategorijalni ili funkcionalni kriteriji pastorizacije. Stoga bi trebalo olabaviti ili sasvim ukinuti njezinu teritorijalnu ograničenost.

Da u suvremenoj pastorizaciji treba uvažavati personalne, kategorijalne i funkcionalne kriterije, o tome nema sumnje. Usprkos tome moramo priznati da je teritorijalna utemeljenost (Ortsgemeinde, ecclesia localis) daleko jednoznačajnija i univerzalnija od spomenutih mjerila. Ako bismo samo ta mjerila postavili kao glavni župski princip, nastala bi pomutnja i nesigurnost. Nije lako ljude kategorizirati, a mnogi obavljaju više funkcija i imaju različite društvene uloge. A što je najgore, razbila bi se jedinstvenost kršćanske obitelji, koju ionako razaraju mnogi drugi vanckrveni čimbenici. Pripadnost Crkvi i župi po mjestu boravka još je najsigurniji i najjednostavniji kriterij. Ostale odrednice počivaju na isključivosti i odvajanju vjernika, a teritorijalnoj župi pripada svatko, bez diskriminacije. Ona kršćane povezuje.

Istina, teritorij nije bitan sastojak katoličke župe, ali je jako važan. Toliko važan da je vrijedio u čitavoj povijesti Crkve i da će takvim ostati i u budućnosti. Poznati pastoralist Klostermann tvrdi: »Danas će sigurno još jedva koji sociolog zastupati nedavna proroštva o koncu teritorijalne župe. Naprotiv, danas smo još uvjereniji nego prije da će i nadalje teritorijalno ustrojstvo našega župskog sustava biti od temeljnog značenja za Crkvu... Teritorijalno ustrojstvo će tako dugo imati pastoralni značaj dok stan i mjesto boravka budu važni za ljude.«¹⁸

¹⁸ Diakonia, br. 1, g. 1981, str. 6.

Potrebu teritorijalne župe uviđaju i ostali sociolozi, među njima i Greinacher.¹⁹

Sigurno tlo pod nogama je isto što i gnijezdo za pticu. »Ljudje so vendar vezani na ozemlje, kjer živijo, delajo.«²⁰ Župa je centar otvorenih vrata za svakoga, usidrena na jednom čvrstom mjestu.²¹ U današnjem nemirnom vremenu i mobilnom društvu teritorijalna župa predstavlja faktor stabilnosti i pruža osjećaj sigurnosti i prihvaćenosti. U njoj nije nitko diskriminiran ni privilegiran. Ona je zajednički dom za sve i u njoj nema vjerskih beskućnika.²²

Doduše, župa nije primarna društvena grupa (sociolozi je ubrajaju u sekundarne grupe), ali je ona središte i odredište svih vjerskih primarnih i sekundarnih zajednica. Niti je presitna da bi vjernike privatizirala, niti preglomazna da bi ih progutala. Krojena je upravo na ljudsku mjeru (a misura umana). U njoj ima mjesta za sve kategorije i klase, za sve mentalitete i za sve moguće apostolske pothvate. Ona je čvrsta baza za dinamičke polete. Ona je vjersko gnijezdo iz kojeg se izlijeće u nebeske prostore i na sva zemaljska obzorja i kamo se opet nanovo slijeće.

Župski surogati

Oni koji priznaju barem djelomičnu vnijednost teritorijalnosti predlažu da bi se, za određene poslove u Crkvi i za specijalne kategorije vjernika, osnivali paralelni župski centri, koji ne bi ovisili o župskim granicama. To bi bile tzv. funkcionalne, kategorijalne ili personalne župe.²³

Slične ustanove Crkva pozna još od srednjega vijeka: bratovštine, cehovi, redovničke zajednice, bolničke i vojne kapelanije. Obično im ne daje ime župe, nego pažupe (quasi-paroecia), kunatije ili kapelanije. Ona ih prakticira i danas kad god je to potreba. Za starce, radnike, nacionalne i jezične manjine ona daje posebne dušobrižnike (pažupnike). Za posebne kategorije vjernika koje je sudbina izlučila iz vjerničke zajednice (bolesnici, vojnici, zatvorenici) osniva posebne kapelanije. Studentima, sakupljenim s raznih strana i otkinutim od njihovih baznih župa, daju se na raspolaganje posebne crkve, prostorije i dušobrižnici. Crkva ne zaboravlja ni na putnike, tuniste, mornare, vozače i sve vrste nomada te i njima pruža »putujuće crkve« i pastire. Crkva posvećuje naročitu pažnju raseljenim osobama i stranim radnicima bilo u specijaliziranim ustanovama bilo na nadžupskoj razini. Kada god

¹⁹ *Concilium* (njem. izd.), br. 4, g. 1977, 223.

²⁰ *Cerkev*, ib. 144.

²¹ »La paroisse, c'est l'Eglise portes ouvertes en un lieu fixe« (R. Pannet, op. cit., 137).

²² J. KOBERG, *Masse und Gemeinde*. Die Pfarre als Basis der Seelsorge. Köln 1961.

²³ G. VERRENGIA, *Parrocchia, urbanesimo e secolarizzazione*. Ed. Dehoniane, Napoli 1978, str. 111.

teritorijalna župa ne može odoljeti svim duhovnim potrebama svojih vjernika, Crkva joj priskače u pomoć paralelnim funkcionalnim ili kategorijalnim oblicima pastorala.

Neki predlažu da se svaki organizirani vjerski pokret, svaka veća grupa vjernika ili svaki stalež postavi u rang župe (la parrocchia d'ambiente). Bi li to vodilo okupljanju i jedinstvu naroda Božjeg? Drugi opet, težeći upravo za većim jedinstvom, zagovaraju osnivanje tzv. »ekumenskih« župa, u kojima bi se okupljali svi vjernici raznih kršćanskih konfesija.²⁴ No, ne bi li takva »župa« zapravo pogodovala vjerskom indiferentizmu, nezdravom irenizmu i razvodnjavanju katoliciteta? Iz koje bi konfesije trebao biti pastir takve župe? Možda, da konfuzija bude veća, jedna ekipa sastavljena od službenika svih denominacija? Zar ne bi bilo bolje odmah porušiti sve konfesionalne zgrade, doktrinane razlike i uvesti mješoviti kult? Lijepo, no kakva bi to onda bila nova (anti)crkva? Još jedna frakcija više u razjedinjenom kršćanstvu!

Oni koji su za potpuno ukidanje župskog teritorija zamišljaju formiranje župa po načelu privlačnosti: svako bira crkvu i pastira koji mu se sviđa (USA: floating parish). Praktični Amerikanci (npr. o. Fichter) drže da je najbolje ukinuti sve administrativne župe i pretvoriti ih u uslužne ustanove (service-station), u koje bi vjernici odlazili po religiozne usluge kao što i svi ostali »potrošači« idu u odgovarajuće servise. Po nekima bi trebalo osnivati župe istomišljenika (Gesinnungsgemeinde) ili onih koji su potpuni i zreli kršćani (Freiwilligengemeinde).²⁵

Sve su to pretjeranosti, koje ukazuju na nedostatak životnog iskustva. Prava župa je usklađena crkvena obitelj u Božjem narodu, integralna životna zajednica i cjelina. Ako se lomi na tolike razlomke, gubi svoj katolicitet i homogenost. Nije više centripetalna, koheziona i ujedinjujuća snaga, već centrifugalna, separatistička, klasna i razorna parcelacija Božje njive. Razbija liturgijsko, vjersko i sakramentalno jedinstvo vjernika. Izmiče očinskom nadzoru crkvenih pastira, sekularizira se i laicizira. Izlaže se sektaškim zastranjenjima i nazovi-karizmatičkim fanatizmima. U opasnosti je da podlegne utjecaju i duhu sredine u kojoj se nalazi. Dolazi u napast da se smatra elitnom i izabranom grupom. Može lako postati plijen pojedinih »nadahnutih« ambicioznih i nastranih tipova, koji se kao »proroci, karizmatičari i reformatori« smatraju od Boga pozvanima da »spašavaju« Crkvu.²⁶

U posljednje vrijeme mnogi žele zamijeniti župu sa tzv. »baznim« ili »spontanim« grupama. Namjesto župa postojale bi samonikle i neformalne skupine kršćana, koje bi eventualno same sebi pronalazile

²⁴ Negdje sam čitao da je u Australiji ustanovljena već jedna takva »ekumenska« župa.

²⁵ F. KLOSTERMANN, *Gemeinde — Kirche der Zukunft*. Herder, Freiburg sv. I. 1974, str. 41—54.

²⁶ Z. BEZIC, op. cit. 75.

vođe ili, kako se to kaže, »animatore«. Neki opet zamišljaju da bi župa bila samo savez sličnih grupa na jednom području.²⁷ U prvom slučaju bi vrlo lako namjesto crkve nastale sekte, a zajednice bi krenule putem raskola. Kad bi pak župa bila samo savez kršćanskih grupa, zajedništvo bi donekle bilo sačuvano, ali jednostrano usmjereno. Gdje bi ostali usamljeni, izgubljeni, neorganizirani, neopredjeljeni, deklasirani i samostalni vjernici?

Svaka župa mora biti zajednica, ali svaka zajednica ne mora biti župa. Pače i ne smije, jer bi grupiranje dovelo do grupaštva. Po riječima Ivana Pavla II. župa mora biti »simfonija«,²⁸ a ne klapa bez orkestra i dirigenta. Župa je za sve vjernike bez razlikovanja, predviđena za sve njihove duhovne potrebe. Ona je suživot svih krštenih (koinonia), otvorena ne samo prokušanima i odabranima, već i svakom došljaku i prolazniku (stoga se i zove parokia). Župa nije bunker za malobrojne i etablirane, ona sakuplja raspršene, izgubljene i nepoznate da ih ujedini u jednu obitelj i jedan narod Božji.

Stoga prof. Valenčić ima potpuno pravo kad veli da su grupe sastavni dio župe, ali joj nisu alternativa. Upravo župa je pravi prostor za svaku kršćansku skupinu.²⁹

Zaključak

Što se poslije svega navedenoga može zaključiti?

Istina je da župa ne spada u bitne strukture Crkve, ali ona je jedan od najvažnijih organa Crkve, njezin »organski dio« (Ivan Pavao II). Iako župa nije »de jure divino«, Crkva ju je otkrila, po Božjem nadahnuću, kao temeljnu stanicu biskupije, a time i Crkve. Opće Crkve ne može biti tamo gdje nema mjesne. Stoga CIC određuje: »Teritorij svake biskupije neka se podijeli na odvojene prostorne jedinice« (c. 216).

Isusovac M. Žužek tvrdi: »Cerkev se ne misli odpovedati župnijam. Vsa čast vsem mogočim gibanjem, malim občestvom, novim strukturam — veliko dobrega so storile, tudi za župnije. Vendar imaju neko pomanjkljivost: Kristus po njih ne more doseči prav vsakega posameznika.«³⁰ Iskusni kardinal Lercaro je napisao: »Župa mora i nadalje živjeti. Župska ustanova je tvrdo utemeljena na crkvenoj tradiciji, a prije svega je utemeljena u samoj naravi ljudskog društva koje je složeno od povezanih skupina, od obitelji kao prvotne ćelije društvenoga tkiva do države. I još bih bolje rekao: utemeljena je na samoj naravi Crkve.«³¹ Kako smo vidjeli, i posljednji koncil opetovano ističe župsko ustrojstvo Katoličke crkve.

²⁷ J. CAPPELLARO i dr., *Pfarrgemeinde der Zukunft*. Salzburg 1980.

²⁸ Cerkev, ib. 129.

²⁹ Bog. Vestnik, br. 2, g. 1979, str. 143—166.

³⁰ Cerkev, ib. 129.

³¹ G. LERCARO, *La parrocchia oggi*. Bologna 1954.

Župski pastoral je najbolja radna metoda u poslanju evangelizacije. Ni jedno drugo radno načelo ne može obuhvatiti niti modalno (na bolji način) niti totalno (sve vjernike) svoj pastoralni objekt bolje od jedne dobro vođene i aktivne župe. Sve ostale metode zahvaćaju stvar jednostrano i parcijalno te, iako u sebi dobre, one mogu služiti samo kao nadopuna i usavršenje župskog pastora. ³² To je iskustvo i crkvenih pravnika: »Župa nije jedno obično crkveno okružje, niti čisto administrativna činjenica, ona je prava kršćanska mjesna zajednica, koja na određenom mjestu predstavlja i uprisutnjuje opću Crkvu. Kad je povezana s biskupom, u nju su životno utkani (svi) kršćani i u njoj se ostvaruju svi bitni elementi koji sačinjavaju Kristovu zajednicu... Stoga je župa važno oruđe u životu Crkve i u normalnim prilikama nezamjenjivo.« ³³

I sami protestanti uviđaju potrebu župe: »Evidentna je činjenica: do sada je župska ustanova jedini solidni elemenat.« ³⁴ Od goleme je pastoralne važnosti i koristi, a utemeljena je na geoantropološkim potrebama čovjeka. ³⁵ Dapače, danas nam je potrebija nego ikad. ³⁶ Već spomenuti o. Žužek opaža: »Pred nekaj ljeti se je precej pisalo o zatonu župnij. Danes smo priče obratnemu dogajanju: afirmaciji župnije.« ³⁷

Zbog toga načelno osporavanje župe može za Crkvu imati jako negativne posljedice. Ni jedan od surogata, što se predlažu u zamjenu za župu, ne može ni izdaleka ispuniti njezinu vlastitu misiju. Istina, mogu postojati — i postoje — raznovrsni modeli župe, ali nju samu ne može ništa nadomjestiti. Nerazborito je napustiti prokušani instrument, a oduševljavati se za nadomjestke sumnjive i neprovjerene vrijednosti. Kao što govorimo o »novom licu Crkve«, možemo govoriti i o novom licu župe. Preporučena, suvremeno vođena, misionarski i apostolski usmjerena župa ne apsorbira svaku modernu vanžupsku djelatnost, ali je nužno da ih sve planski koordinira.

Točno je da župa nije jedini model kršćanske zajednice, ali je ipak najbolji. Postoje i drukčiji oblici crkvenih zajednica (sjemeništa, samostani, svjetovni instituti, katolička udruženja, grupe i sl.), ali su svi oni jednostrani i specijalizirani. Mjesna zajednica svih i za sve je samo župa. Ona objedinjuje sve apostolske grupe i pothvate. Na prigovor da je župski princip okupljanja vjernika u Crkvi privilegiran, sakraliziran i legaliziran, može se opravdano odgovoriti: privilegiranje su ga njegove prednosti, sakraliziralo ga iskustvo vjernika, a legalizirala pastoralna nužda.

³² Z. BEZIC, op. cit. 72.

³³ G. LOBINA, *Parroci e parrocchie*. Ed. Leoniana, Roma (1980), str. 24.

³⁴ J. ELLUL, *Sursaut*, javn.—mars 1977).

³⁵ »Tant qu'il existera une géographie, les hommes auront besoin de lieux de regroupement au niveau de leur quartier« (*Confrontations*, ib. 20).

³⁶ *Leb. Seelsorge*, br. 6, g. 1975, 334. *Signum*, br. 2, g. 1975, 37. *Cerkev v sedanjem svetu*, br. 5—6, g. 1976, 89.

³⁷ *Cerkev*, br. 9—10, g. 1979, str. 136.

Svaki model ima svoje odlike i nedostatke. I župa, kao konkretna zbilja, ima svoje manjkavosti i propuste. Osim toga, župa je danas izgubila mnoge svoje stare funkcije (kristijanizacija i socializacija društva, monopol vjenčanja i pogreba, svestrana uloga župnika, administrativni ured, potpora države itd.). Ne samo što je izgubila stara prava i povlastice, ona danas nailazi na sve veće poteškoće i zapreke. Poteškoće i neuspjesi međutim još ne znače kraj: »Konec nekoga sveta še ni konec sveta. Konec neke župnijske oblike še ni konec župnije.«³⁸

Korektivi župskom djelovanju su potrebiti kao i svakom ljudskom djelu. Mjesto da župi pišemo osmrtnicu, bilo bi bolje da postavimo ispravnu dijagnozu njezinih slabosti (još bolje: svojih vlastitih slaboba!) i provedemo spasonosnu terapiju. Ne oklijevajmo svoju župu reformirati (počevši najprije od sebe sama!), renovirati i otvoriti suvremenim pastoralnim zahtjevima, ali ipak živimo i radimo za nju. Etimološki »župa« — ne zaboravimo — znači rodnu i prisojnu zemlju. Kao takvu je moramo obrađivati, kultivirati i zalijevati vlastitim znojem. Inače će postati ugar i pustoš.

Dakle: župa da, ali župska autarhija ne! Zajednica koja je vezana na određeni teritorij i koja odgaja vjernike za lokalnu solidarnost mora biti katolička, tj. ostati otvorena širim prostorima, svim ostalim crkvenim zajednicama i univerzalnom katoličkom duhu. Ona treba da se obogaćuje iskustvom i drugih vjerskih ustanova i skupina. Ona treba da u njoj nađu razumijevanje i pomoć. A župa će biti njihovo središte i poticajno izvorište.

³⁸ Cerkev, ib. 134.